

TRŽAŠKI ŽUPAN NAPOVEDUJE ODMIRANJE SLOVENCEV

Še o deželni avtonomiji in naši manjšini

Proti ustavi in mednarodnim pogodbam - Priznajo, da so ital. šole potujčevalnice

V velikonočni številki smo obravnavali vprašanje, kaj ima naše ljudstvo pričakovati od bodoče avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine, v kateri bi bili upravno združeni vsi tržaški, goriški in Beneški Slovenci. Ko se je sprejemala ustava Italijanske republike, je njen 116. člen predpisal ustanovitev te samoupravne edinice ravno z ozirom na našo manjšino, češ da je treba na poseben način zagotoviti njene narodne pravice.

Vest, da bo treba Slovence zaščititi, je takoj izzvala v italijanskih nacionalističnih krogih močno nevoljo, ki še traja in spada poleg drugih razlogov med vzroke, zavaljo katerih se liberalci, monarhisti in fašisti odločno upirajo uvedbi deželne samouprave s posebnim statutom. Ti možje si upajo z resnim licem trditi, da bi v avtonomni deželi **grozilo italijanski večini raznarodovanje**, da bi se z drugimi besedami ta moga **posloveniti**.

KAKO SE BRANIJO DEMOKRISTJANI

Ko trezen človek to sliši, se mu zdi, da sanja. Stvari bi sploh ne mogel verjeti, če bi je ne videl tiskane črno na belem v časopisju. Kje se namreč najde človek zdravih možganov, ki bi si upal izustiti, da bi v deželi z 1 milijonom 200 tisoč prebivalcev moglo 100 tisoč zapostavljenih Slovencev potujčevati vladajoči italijanski narod!

Na tak očitek demokrščanskim voditeljem sploh ni bilo treba odgovarjati, saj so se z njim tisti, ki so ga spravili v javnost, le osmešili. Nič pa ne more bolje osvetliti političnih razmer pri nas kot to, da je tajnik tržaške Kršč. demokracije Belci vzel stvar zelo resno in o njej napisal v uradnem glasilu stranke Prori kar poseben članek.

Nacionalistične nasprotnike je skušal pomiriti s temle umovanjem: da bi Slovenci postali močni in vplivni, se ni treba bati, ker bo to znala preprečiti sama Kršč. demokracija. Slovincem so bile v londonskem sporazumu sicer priznane nekatere pravice, vendar te **se ne bodo razširile na Goriško**. Kar se tiče videmske pokrajine, je treba ugotoviti, da tam res žive ljudje »daljnega slovanskega izvora«, vendar teh **»ne moremo smatrati za Slovence v narodnostnem in političnem smislu«**, ker so se že popolnoma **italijančili**. Slovencev v Beneški Sloveniji torej ni več.

Za Tržaško je bil sklenjen londonski dogovor, na podlagi katerega je, kot vemo, Italija prišla spet v Trst in se razvijajo da-

nes vsi odnosi med sosednjima državama; toda Belci izjavlja, da rimski parlament **ni še odobril te pogodbe in da zato nima zakonite veljave**. Kar je v njej obljubljeni Slovincem, je potemtakem od danes do jutri.

OGLAŠA SE DRUGI KATOLIŠKI VELJAK

Kako more osrednje vodstvo demokrščanske stranke in vlade v Rimu trpeti tako neodgovorno pisanje svojih predstavnikov na meji, je naravnost nepojmljivo. Tržaški gospodje govore in pišejo, kot da bi bili v opoziciji in ne člani vladajoče Kršč. demokracije: njihova miselnost je fašistična in ne katoliška: manjšinam, ki so zavarovane po ustavi in mednarodnih pogodbah, zanikajo kar pravico do obstanka ali do katerekoli zakonske zaščite, dvojezičnost pri nas je zanje »protinaravna«, Belci napada zunanjo politiko svoje stranke in vlade na Jadranu ravno tako kot ka-kršen koli črnosrajčnik.

Mi smo v prejšnji številki proti njegovemu početju v političnem pregledu protestirali, ne da bi se pri tem ozirali na Belcijevo osebo, ki je niti ne poznamo. Protestirali smo, ker je mož tajnik vladne Kršč. demokracije na Tržaškem in zato uradna oseba, katera lahko koristi ali škoduje slovenski narodni manjšini.

Izpolnili smo svojo dolžnost, zavedajoč se, da naša beseda ne bo zalegla, zakaj

demokristjanski nacionalisti so, kot nas skušnija uči, bolj zakrknjeni kot vsak misovec. O tem smo se spet prepričali v nedeljo, ko se je za Belcijem oglasil k besedi tržaški župan Franzil.

»NOVA PLJUČA TRSTA«

Pred številnim občinstvom je imel v Avditoriju predavanje o bodoči samoupravni deželi Furlaniji - Juljski krajini, kateremu so prisostvovali odličniki, kot so predsednik apelacijskega sodišča Casoli, državni poslanec Sciolis, rektor tukajšnjega vseučilišča Origone, predsednik pokrajinskega sveta Gregoretti in druge osebnosti.

Najprej je razložil, zakaj je deželna samouprava potrebna in zakaj jo mora ravno Trst zahtevati. Pljuča Trsta, je dejal, je prej bila Istra. Odkar je Istra ostala onkraj meje, potrebuje mesto nova pljuča, da bo z njimi dihala italijansko ozračje ter tako postalo **»prava trdnjava italijanstva«**. Avtonomna dežela služi namreč ravno »cilju, da se učvrsti ta duhovna in materialna povezanost z italijanskim narodom«.

Če je to bistvena naloga bodoče samouprave, potem je seveda pomembna tudi slovenska manjšina, ker bi že s svojim obstojem utegnili kvariti italijanski značaj dežele. To velja zlasti, ako bi avtonomija Slovincem koristila ter jih okrepila.

Naša dežela ni Južni Tirol

Dr. Franzil je svojim odličnim poslušalcem pojasnil, zakaj je strah pred »slovensko nevarnostjo« neutemeljen. Dogodki, ki jih opažamo na Južnem Tirolskem, je rekel, »se ne morejo ponoviti na tej vzhodni zemlji«. Kako je mogoče govoriti o pretečem raznarodovanju, ki bi se razširilo po vsej deželi? Uradne statistike pričajo, da je pod Italijo le približno 50 tisoč Slovencev, kar je zares »smešni odstotek«, ki se bo »v prihodnosti še manjšal«.

Da bo res tako, vidi dr. Franzil dokaz v tem, kako se niža število »vpisov v šole s slovenskim učnim jezikom«. Ta njegova izjava se nam zdi zelo dragocena. Slovenska družina, katera pošilja svoje otroke v laške šole, po županovem mnenju ne dela tega, da bi se dečja temeljito naučila državnega jezika, a pri tem ostala slovensko čuteča, temveč iz zgolj političnih nagibov: taki Slovenci so zanj narodni odpadniki, katerih sploh ne prišteva več k Slovincem ampak — k Italijanom.

Nihče ni mogel bolje ožigosati **nečastnega in sramotnega ravnanja takih slovenskih rodbin**, kot je to nehotoma storil dr. Franzil. Obenem je ravno tako nevede označil italijanske šole za prave potujčevalnice naših otrok, kar mi od nekdanj trdimmo: kdor se vanje vpiše, bi moral po načrtu italijanskih nacionalistov prej ali slej zatajiti in izdati narodnost svojih očetov in dedov.

ČVRSTO V ROKAH »DEMOKRATOV«

Da bi narodne nestrpnosti popolnoma pomiril, je tržaški župan navedel še naslednji menda najznačilnejši razlog. Slovencev se ni treba prav nič bati, je rekel, tudi zavoljo tega ne, ker bo v bodočem deželnem svetu imela glavno besedo — Kršč. demokracija! Pri tem je dr. Franzil navedel že vnaprej celo številke.

O levičarjih, to je komunistih in nenni-jevcih, je dejal, da bodo imeli 19 deželnih

RADIO TRST A

Nedelja, 1. maja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 13.30 Glasba po željah; 16.00 Bartok; 2. sonata za violino in klavir; 17.00 Pravica, dramatisirana zgodba v treh dej. (Giuseppe Dessi - M. Jevnikar). Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu; 18.40 Sestanek z Jelko Cvetežar in Froncom Russom; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: Otokar Brezina (M. Jevnikar).

Ponedeljek, 2. maja, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — Skrivnostni možiček in štiriperesna deteljica, pravljica (Slavko Rebec). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 19.20 Tri simfonične pesnitve — Smetana: Vltava, Saint-Saens: Phaeton, Strauss: Don Juan; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Mozart: Così fan tutte, opera v dveh dejanjih — dunajski filharmonični orkester in zbor dunajske državne Opere vodi Karl Boehm.

Torek, 3. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Janko Košir: Osnove sodobnega kmetijstva — »Reja živine na prostem«; 19.00 Šola in vzgoja — Ivan Teuerschuh: »Naši vajenci ob prazniku dela«; 19.20 Skladbe Dvoržaka in Čajkovskega; 21.00 Ilustrirano predavanje — Mirko Javornik: Tuje jadro na obzorju — »Spomini kapitana Fullerja«; 22.00 Umetnost in življenje — Edvard Traven: »Salzburški Neues Festspielhaus«; 22.15 Klavirske skladbe mladih slovenskih avtorjev.

Sreda, 4. maja, ob: 13.30 Bilo je nekoč... motivi iz glasbenih pravljic; 18.00 Z začarane police — Milica Kitek: »Kometek se je izgubil«; 18.40 Ljubljanski vokalni kvartet; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 21.00 Avtor tromesečja: Anton Leskovec — Kraljična Haris, drama v treh dej., igrajo člani RO.

Cetrtek, 5. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Franc Orožen: Življenje Babiloncev in Asirceev: »Matematika in druge vede«; 18.10 Koncert pianistke Lee Cartaino Silvestri — Auric: Preludij, Durey: Romanca brez besed, Honegger: Sarabanda, Milhaud: Mazurka, Poulenc: Valček, Tailleferre: Pastoral; 19.00 Širimo obzorja — Saša Rudolf: Odkrili smo prvine — »Vojna poseže v znanost«; 21.00 Obletnica tedna — Maks Sah: »Pohod tisočerihi«. Približno ob 21.45: Iz sodobne književnosti — »Giuseppe Rimanielli: Obrt prevejanca« (J. Tavčar).

Petek, 6. maja, ob: 18.00 Bližnja in daljna smučišča — Rafko Dolhar: »Smučarji in kopalci«; 18.10 Mihail Ipolitov Ivanov: Kavkaški prizori, op. 10; 18.30 Slovenske vokalne zasedbe; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Mario Kalin: »Titan, kovina bodočnosti«; 22.15 Koncert violinista Dejana Bravničarja, pri klavirju Gojmir Demšar; Skerjanc: Antična bagatela in lirčna bagatela, Lhotka: Zetelačka.

Sobota, 7. maja, ob: 15.00 Koncert operne glasbe, ki ga vodi Glauko Curiel s sodelovanjem sopranistke Mare Coleve in basista Carla Cave — igra orkester »Maggio Musicale Fiorentino«; 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — »Vice«, 24. spev — pripravil Boris Tomažič, prevod Alojz Gradnik; 18.00 Radijska univerza — Miran Pavlin: Kemija razkriva zlorabe živil — »Nekaj besed o mesnih izdelkih«; 18.30 Iz slovenske folklorne; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor Vinko Vodopivec; 21.00 Oprostite, če motim, preskava nadzornika Belgarba (Ezio D'Errico - Lada Mlekuž). Tretja zgodba: Porazeni na vsej črti — igrajo člani RO.

Strašen potres

V nedeljo popoldne je strahovit potres skoraj popolnoma uničil mesto Lar v južnem delu Irana ali Perzije. Mesto šteje 18 tisoč duš, od katerih je ob nesreči zgubilo življenje okrog pet sto, na tisoče pa je bilo ranjenih.

Lar je bil poškodovan že pred 10 leti, ko je bila zaradi potresa razdejana večina poslopij. Tedaj je živelo v Laru 12 tisoč prebivalcev. Pred kratkim so mesto obnovili in ga razširili, zdaj pa ga je doletela nova še hujska nesreča ter uničila sadove vsega truda.

Še o deželni avtonomiji in naši manjšini

(Nadaljevanje s 1. strani)

poslancev, desničarji (fašisti in monarhisti) 5, liberalci 1, kaka druga stranka 1, medtem ko bodo demokristjani skupno z republikanci in socialnimi demokrati razpolagali s 35 sedeži. Trdna »demokratska večina« je potemtakem v deželnem zboru zagotovljena. To je po njegovem najzanesljivejše poročilo, da Slovincem ne bodo zrasle peruti.

»Demokratska večina« ne potrebuje fašistov, liberalcev ali monarhistov, da naredi, kar je treba; koristi države in italijanstva zna sama bolje ščititi. In v tej stvari moramo dati Franzilu prav, saj se še dobro spominjamo, kako se je ob zadnjih parlamentarnih volitvah na trgu Goldoni v Trstu hvalil, da je Kršč. demokracija bila tista, ki je prva protestirala zoper napovedani dvojezični shod na Glavnem trgu, in ne fašisti.

Pripravljajo se na vrhunski sestanek

Ker manjkata komaj dva dobra tedna, ko se 16. maja začne v Parizu tako imenovani vrhunski sestanek, se tako na Zahodu kot na Vzhodu vrste važni razgovori, da se natančno opredelijo stališča, ki jih bodo zastopniki obeh taborov zagovarjali.

Tako sta se v Ameriki sestala Eisenhower in De Gaulle, skoraj istočasno pa je Hruščev imel pomemben govor v Bakuju ob Kaspijskem morju. Iz izjav državnikov moremo vsaj delno spoznati, v kakšnem vzdušju se bo začel sestanek.

Vsi politični opazovalci soglasno poudarjajo, kako je izredno pomembno, da se tako na Zahodu kot na Vzhodu zavedajo, da bi oborožen spopad med obema taboroma bil usoden za vse človeštvo in da so zato naravnost prisiljeni pričeti pogajanja za sklenitev sporazuma. Vsi državniki prav tako soglašajo, da je treba prenehati z blazno tekmo v oboroževanju in si zlasti prizadevati, da bi se medsebojna politična nasprotstva čimbolj ublažila.

Hruščev o Berlinu

Eden glavnih vzrokov spora med komunisti in zahodnjaki je, kot znano, tudi nemško vprašanje. Oboji sicer priznavajo, da imajo Nemci pravico živeti v eni državi, a njihova stališča gredo povsem narazen, ko je treba odločiti, kako naj se zedinjenje izvede.

Ker Adenauer in zahodnjaki dosledno odklanjajo katerakoli pogajanja s predstavniki komunistične Nemčije, je Hruščev svoj čas predlagal, naj se zapadni Berlin proglasi za svobodno mesto, kar pomeni, da bi ga vojska zahodnjakov morala zapustiti. Adenauer in zapadnjaki pa so ta predlog odbili, ker se vse mesto nahaja na ozemlju Vzhodne Nemčije in se zato boje, da bi nad Berlinom prej ali slej zavladali komunisti.

V Bakuju je Hruščev svoj predlog ponovil in celo zagrozil, da bo Sovjetska zveza sklenila ločeno mirovno pogodbo s komunistično Nemčijo, kar bi imelo za posledico, da bi bile zahodne čete v Berlinu popolnoma obkoljene in bi jim bila celo

ODPAD OD LASTNIH NAČEL

Da se bodo Franzilovi somišljeniki temu primerno ravnali tudi v deželnem zboru, skoro ni mogoče dvomiti. Drugo vprašanje pa je, kako naj se moralno oceni taka politika. Mnenja so lahko različna, v enem si pa morajo biti vsi edini: da nima taka politika prav nič opraviti niti z demokracijo niti s krščanstvom.

Tako kot je govoril Franzil, lahko govori le fašist, ki ne ve, kaj je demokracija, in mu je povsem tuj nauk Cerkve o ravnanju z narodnimi manjšinami. Na preproške napovedi dr. Franzila, da tukajšnji Slovenci odmirajo in da bodo morda s časom zginili, pa le tole: Franzil in njegovih nacionalističnih nestrpnih že davno na svetu ne bo, ko bodo Slovenci na svoji rodni zemlji še krepko živeli ter si svobodno kovali svojo usodo. O tem smo tako trdno uverjeni, kot da stoji nad nami sonce.

zabranjena zračna zveza z zahodom.

Glede razorožitve je dejal, da je Sovjetska zveza za odpravo vsega jedrskega orožja, njegovo uničenje pa naj se nadzoruje.

Stališče zahodnjakov

Kakšno stališče bodo v Parizu zavzeli zahodnjaki, je razvidno iz govora, katerega je pred ameriškim kongresom imel predsednik De Gaulle. Poudaril je, da bi se velesile morale najprej zediniti glede razorožitve in pospeševati prizadevanja za splošno pomiritev, medtem ko bi o nemškem in berlinskem vprašanju morali razpravljati na drugih sestankih.

Ker se glede razorožitve stališči obeh taborov bistveno ne razlikujeta, obstaja upanje, da bo vrhunski sestanek le pomenil začetek nove, mirnejše dobe med doslej sprtimi nasprotniki ter s tem preprečila nova vojna.

Italija in Jugoslavija

Jugoslovanski minister za zunanjo trgovino Sergej Kraigher je pretekli petek obiskal milanski velesejem, kjer je imel sestanek s svojim italijanskim tovarišem ministrom Martinellijem. Ugotovila sta, kako se trgovska povezanost med sosednima državama stalno širi in poglablja. Saj je v lanskem letu izmenjava blaga dosegla že vrednost 59 milijard lir.

Ministra sta razpravljala tudi o vprašanju, kako uravnovesiti uvoz in izvoz ter utrditi in ustaliti valuto.

DAN UPOKOJENCA

Dan 5. junija je namenjen upokojenecem, a ne mrtvim, ampak živim. Razne organizacije hočejo ob dnevu upokojenca vlti ljudstvu zavest, da je treba v današnji socialni dobi poskrbeti tudi za take, ki so nekoč delali, a sedaj ne morejo več. Pa tudi živeti ne morejo tisoči starih upokojenec, ker jim ne dajo za življenje zadostne pokojnine. Zatorej bodo 5. junija zahtevali, da mora najnižja pokojnina znašati vsaj 15.000 lir mesečno. Za mleko in kruh bo že...

Nova rimska vlada

Po dvomesečni krizi je Italija še zmerom brez vlade. Po Segnjevem odstopu bi jo bil moral sestaviti Tambroni, ki je že dobil večino v poslanski zbornici, a se je kljub temu umaknil. Zakaj? Zaradi tega, ker so od nevladnih poslancev glasovali zanj le fašisti, kar je zbudilo vtis, da se z njimi povezuje ter jih uvaja spet v državno življenje. To je vzbudilo tako nevoljo v sami Kršč. demokraciji, da so trije ministri takoj odstopili ter so jim zatem sledili še drugi. Tambroni je odpor v lastni stranki tako prizadel, da se ni predstavil niti senatu, temveč se umaknil.

Gronchi je nato pooblastil Fanfanija, naj on poskuša svojo srečo. Ta se je odločil, da sestavi sredinsko — levičarsko vlado

Konec diktature

V središču pozornosti mednarodne javnosti je te dni ponovno bila Južna Koreja, zaradi katere se je pred približno 10 leti, kot se še spominjamo, nevarno zaostрил spor med komunističnim Vzhodom in demokracijskim Zahodom. V Južni Koreji sami pa sta se tabora že dejansko napadla z orožjem.

Na čelu protikomunističnega tabora je bil predsednik Južne Koreje Sigman Ri, ki je bil znan kot mož odločnega značaja in ki se je kot tak že izkazal v boju proti japonskim osvajalcem. Ljudstvo ga je zato smatralo za svojega nenadomestljivega voditelja ter njegovo politiko odločno podpiralo.

Isto ljudstvo pa se mu je 10 let kasneje prav z enako odločnostjo uprlo in zahtevalo, naj spusti oblast iz rok. Zakaj tolikšen preokret? Sigman Ri ima brez dvoma velike zasluge za svoj narod, a ker je po značaju svojeglav in trmast, se je pa njegova vladavina dejansko spremenila v diktaturo.

Politični nasprotniki so ga že več let obtoževali, da je pri predsedniških volitvah ponarejeval volilne izide ter se posluževal vseh mogočih nasilstev, samo da bi se obdržal na oblasti.

Umik v zasebno življenje

Ker so se dogodile goljufije tudi pri zadnjih volitvah 15. marca, je med ljudstvom nastal tolik odpor, da je zlasti študentska mladina v mnogih mestih segla po orožju in začela napadati policijo ter vojaštvo. Pri spopadih je bilo ubitih in ranjenih na stotine oseb, kar pa je vstajnike še bolj razkačilo.

Pod pritiskom lastnega ljudstva in mednarodne javnosti se je 86-letni Sigman Ri pred dnevi končno vdal ter izjavil, da je pripravljen odstopiti, razpisati nove volitve ter tako spremeniti ustavo, da bo kakršnakoli diktatura onemogočena.

Toda tem zagotovilom starega lisjaka ni nihče zaupal in nadaljevali so se ulični neredi, pri katerih je bilo od policije spet ubitih 15 oseb. Proti državnemu poglavarju se je vzdignila celò njegova lastna stranka in se je izjavil parlament. Po najnovejših poročilih je mož odstopil ter se umaknil iz političnega boja. Imenovana je nova vlada, ki bo razpisala svobodne volitve. V glavnem mestu Seulu je zajela ljudstvo viharna radost.

skupno s socialnimi demokrati in republikanci, medtem ko je Nenni bil voljan ga podpreti s tem, da se ob zaupnici vzdrži glasovanja. To je bil edini način, da si Fanfani zagotovi večino v parlamentu.

Odpor desničarjev

Temu njegovemu načrtu so se pa uprli desničarji v Kršč. demokraciji in neki cerkveni krogi, gledajoči v kateremkoli sodelovanju z Nennijem podpiranje komunizma. To je vzrok, zakaj je tudi Fanfani odklonil sestavo vlade. Kaj je mogel zdaj storiti predsednik republike Gronchi?

Po kratkem razmisleku je naročil Tambroni, naj se predstavi s svojo vlado še senatu, in če dobi tudi tu večino, naj začne mirno voditi državo. Tambroni je ubogal in se te dni pojavil pred visoko zbornico: da bi laže uspel, je dejal, da misli ostati na krmilu samo do 31. oktobra, ko stopi v veljavo novi državni proračun. Ta je nujno potreben in zato mora Italija kot vsaka država imeti vlado.

Do 31. oktobra bodo politiki imeli časa dovolj, da se sporazumejo in sestavijo zanesljivo večino. Ali je Tambroni uspel, še ne vemo. To je vsekakor najtežja kriza, kar jih je Italija doživela po zadnji vojni.

Peti kongres

V petek zvečer se je končalo v Beogradu večdnevno zasedanje 5. občnega zbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije (SZDZJ), ki je poleg Zveze komunistov Jugoslavije (ZKJ) najvažnejša organizacija v sosednih državah. Ker stoji za njo vladni možje Jugoslavije, se za njene sklepe zelo zanima tudi inozemstvo.

Posebnost kongresa je bila v tem, da so se odločili povečati oblast zveznih republik na račun Beograda. To velja zlasti za gospodarstvo. Večji vpliv kot doslej naj bi imeli samoupravni odbori delavcev. Poleg tega naj bi se obenem zmanjšala oblast komunistične stranke ter povečala moč SZDLJ, kjer so nekomunisti v večini.

Moskva nasprotuje

Gre za organizacijske preosnove, nasprotujoče načelno družbenemu in političnemu sestavu Sov. zveze. To je vzrok, da Rusija ni poslala v Beograd niti opazovalca, medtem ko so bili na občnem zboru prisotni gostje iz 40 držav Evrope, Azije, Afrike in Južne ter Srednje Amerike. V oči je padla zlasti navzočnost številnih zastopnikov za neodvisnost se še borečih temnopoltih narodov. V Beograd so prišli tudi nekateri predstavniki slovenskih manjšin iz Avstrije in Italije, kateri so bili sprejeti na razgovore od maršala Tita in Edvarda Kardelja.

ZIMA SE VRAČA

Iz vseh krajev zgornje Italije prihajajo poročila o velikih snežnih zametih. Alpski in apeninski prelazi so bili od ponedeljka do četrta skoro neprehodni. V naših krajih je zadnje tri dni sneg pobelil celo Trnovsko planoto in vrh Slavnika. Brila je tudi taka burja, da je v ponedeljek in torek zlezlo živo srebro pod ničlo. Briške češnje, v polnem razcvetju, so že utrpel hud škodo; tudi trte, ki so lepo pognale, bodo občutile nenadni mraz pred majem.

Značilna zadušnica

V ponedeljek je vsa Italija proslavljala spomin na odporniško gibanje proti nemškemu okupatorju in njegovemu pomagaču Mussoliniju. Po šolah so na ukaz prosvetnega ministra imela spominske govore. Ljudstvo je bralo po zidovih lepake o odporu proti fašizmu. Tudi goriški župan in bivši fašist Bernardis je ukazal nalepiti poziv, naj se meščani spomnijo borcev proti fašizmu. Toda glej, spaka! Naslednji dan so se ob teh lepkih pojavile velike osmrtnice za rajnega Mussolinija s pozivom, naj se meščani udeležijo maše zadušnice, ki se bo opravila zanj danes zjutraj v cerkvi Brezmadežne.

NOVA NEODVISNA DRŽAVA

V sredo je še ena afriška država postala neodvisna. Ta je Togo v Zahodni Afriki, ki je bila nekoč nemška kolonija in je bila leta 1919 razdeljena na francosko in britansko mandatno ozemlje. Dežela ima nekaj nad 1 in pol milijona prebivalcev.

Po svetu

ZDA — Ameriška zvezna država Južna Dakota je izdala zakon, ki predpisuje, da je na vseh cigaretnih ovojih natisnjena mrtvaška glava. Pod njo je napisano: Uporabe tega proizvoda država sicer ne prepoveduje, vendar je lahko nikotin vzrok nevarnih srčnih obolenj in smrtonosnega raka na pljučih. Zakon je predložil senator Don Stransky, nekoč strašen kadilec, ki pa se je po zdravniškem nasvetu kajenju odrekel.

NEMČIJA — V Kölnu so zaprli nekega moža, ker je sedel v deževni noči na drevesu in gledal skozi okno bližnje hiše neko dekle. Izjavil je, da je hotel deklo zarositi za roko, vendar se je želel poprej prepričati, kako zna gospodinjiti.

FRANCIJA — V neki hiši podeželskega mesta blizu Rennesa so se v minulih štirih letih trikrat rodili dvojčki in dvakrat trojčki. Lastnik hše, v kateri sta stanovali prizadeti družini, se piše Cicogne ali po naše štokrlja.

SIAM — Devettisoč pip za kajenje opija, vrednih 100.000 dolarjev, so pred dnevi javno sežgali v glavnem mestu Bangkoku, da bi tako oznanili začetek boja proti uživanju tega mamila.

AVSTRIJA — Blizu Gradca je petelin z neke kmetije temeljito zdelal pismonošo, tako da je 14 dni ležal v bolnici.

ANGLIJA — Čaj in kava, ki so ju pred kratkim pripravljale gospodinje na jugu Londona, sta dišala po česnu. Tudi vsa druga jedila, ki so jih pripravljale z mlekom, so imela okus po česnu. Kako to? Čreda krav je pobegnila s pašne in se našrla divjega česna.

NEMČIJA — V Hamburgu se bodo možki, ki najamejo taksi, če se jim mudi, lahko med vožnjo odslej brili z britvijo na baterijo.

ANGLIJA — Ko je neka gospodinja doma odvijala meso, ki ga je bila kupila pri mesarju, je zagledala bankovec v vrednosti 50.000 lir. Ker je takoj prinesla denar nazaj, ji je mesar ponudil, da lahko mesec dni zastoj pri njem kupuje meso.

BELGIJA — V Njujorku se je 43 ljudi pomerilo v svojevrstni tekmi. Jestli so smeli le z umetnim zobovjem, zmagal pa je tisti, ki je prvi pospravil trd goveji zrezek.

Tržaškega

Tržaški mestni svet:

OB 15-LETNICI OSVOBODITVE ITALIJE

Tržaški občinski svet je v ponedeljek ob 15-letnici osvoboditve Italije izpod nacističnega jarma imel svečano sejo, na kateri je sklenil poimenovati 5 mestnih ulic po tržaških osebah, ki so žrtvovali življenje v boju proti hitlerjanski strahovladi.

Slavnostni govor je imel odbornik Gasparo ter zlasti poudaril politični pomen, ki ga je odporiško gibanje imelo za ves italijanski narod. Temu gibanju se ima namreč italijansko ljudstvo zahvaliti, če je ponovno doseglo narodno neodvisnost in politične svoboščine ter položilo temelje za pravičnejšo socialno ureditev države.

Potem ko je z izbranimi besedami počastil spomin mučeniške smrti Tržčanov Zefferina Pisonija, Umberta Felluge, Paola Retija, Eugenia Curiela ter Sergia Fortija je predlagal, naj se po njih odslej imenujejo naslednje ulice: ul. del Teatro po Retiju, neka stranska cesta v bližini ul. Giulia po Pisoniju, ul. Tommasini po Fellugi in dve novi ulici v naselju Sv. Sergija po Curielu in Fortiju. Predlog je bil sprejet soglasno.

Svečani seji so prisostvovali tudi generalni komisar Palamara in drugi tržaški oblastniki ter sorodniki padlih v boju za osvoboditev. Namenoma odsotni pa so bili vsi svetovalci novofašistične stranke.

Proslave na tržaškem podeželju

Petnajstletnico osvoboditve so proslavili tudi v tržaški okolici. Tako so se v ponedeljek zbrali na izrednih sejah občinski sveti iz Nabrežine, Repentabra, Doline in Milj. O pomenu obletnice so spregovorili posamezni župani ter obenem počastili spomin vseh bojevnikov, ki so zgubili življenje za svoje ideale.

Odposlanstvo posameznih občin je za tem položilo vence na spomenike padlim partizanom, ki se nahajajo po raznih okoliških vaseh. V Trstu in Miljah so bile za padle darovane tudi maše zadušnice.

Dolina:

GRADNJA NOVE CESTE

Pred kratkim so pričeli graditi novo cesto, katera bo služila zlasti prebivalcem iz Drage, Gročane in Peska. Dolga bo približno 4 km in stala okrog 7 milijonov lir, ki so bili nakazani naši občini v enem zadnjih gospodarskih načrtov.

Odkar je bilo v Gročani zgrajeno novo pokopališče, ki služi omenjenim trem vasesem, je bila nujno potrebna tudi cesta, kajti doslej so morali pogrebni sprevodi iz Drage iti mimo Bazovice v Gročano. Ko bo cesta dograjena, se bo pot skrajšala kar za 8 km.

Spet zahtevajo otroški vrtec

Starši iz Mačkovelj so pred dnevi poslali oblastvom pismo, v katerem ponovno prosijo, naj se v njihovi vasi končno odpre otroški vrtec. Kot smo zvedeli, bi vanj zahajalo okrog 30 otrok, kar je povsem zadostno število, da se lahko ustanovi vrtec.

Prosilci niso doslej prejeli še nobenega odgovora. Prebivalci te prijazne vasice v Bregu se, kot znano, že leta zama trudi, da bi lahko svoje najmlajše pošiljali v vrtec, ker je bila njih prošnja vselej odbita.

Ravnanje oblastev je toliko bolj nerazumljivo, če pomislimo, kako se tako rekoč čez noč odpirajo na slovenskem tržaškem podeželju italijanske osnove šole in vrtci, čeprav vanje zahaja prav pičlo število otrok, katerih starši so se povečini tu naselili pred kratkim in so v nekaterih primerih celo slovenskega porekla.

Upamo, da bodo oblastva to pot končno le ugodila povsem upravičeni prošnji staršev iz Mačkovelj.

Zgonik:

PRIPRAVE ZA RAZSTAVO ŽIVINE

Kot smo poročali, bo 15. maja Kmetijsko nadzorništvo priredilo v Zgoniku 3. razstavo goveje živine sivorjave pasme. Za prireditve je v posameznih vaseh zgoniške občine precejšnje zanimanje, saj je razumljivo, da vsak živinorejec želi prejeti tudi javno pohvalo za svoje znanje in svojo pridnost.

Napovedujejo, da bo razstavljenih 190 glav živine, a to število je verjetno pretirano, saj je znano, da je v vsej občini le nekaj 500 glav. Ne glede na to smo prepričani, da bo razstava dobro uspela, ker so naši živinorejci po splošni sodbi najbolj napredni na vsem ozemlju. Zato je prav, da si prireditve ogledajo tudi kmetovalci iz ostalih občin.

V nedeljo smo pokopali 78-letnega Josipa Grudna iz Koludrovice. Pokojnik je bil kmetovalec in poštenjak. Naj v miru počiva. Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Nabrežina:

NOVO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Prejšnji teden je občinski svet proučil prošnjo tržaškega industrijca Maria Persinija, naj se mu odstopi nekaj občinskega zemljišča v bližini županstva, da na njem zgradi valjarno. Industrijsko podjetje naj bi zaposlilo okrog 60 delavcev. Svet je na predlog odbora sklenil prodati tržaškemu industrialcu 2.400 kv. m zemljišča, ki je že ograjeno s kamnitim zidom. Kupec bo zemljišče plačal po 350 lir za kv. m, nadaljnjih 2.500 kv. m zemljišča pa mu je bilo dano v najem za dobo 10 let, in sicer proti plačilu 80 tisoč lir letne najemnine. Persini bo moral kupiti tudi že zgrajeni zid ter ga plačati po 450 lir za kub. m, odplačeval pa ga bo v mesečnih obrokih (50 tisoč mesečno).

Kazenska ovadba

Občina je pred kratkim prijavila sodnji industrialca Sonzogna, upravnika kamnoseškega podjetja SMAT, češ da je izkoristil občinski kamnolom, čeprav je veljavnost najeminske pogodbe zapadla in je občina pogodbo pravočasno odpovedala. Zadeva je sedaj v preiskavi, tukajšnja javnost pa je silno radovedna, kako se bo spor zaključil.

OBVESTILO UCITELJEM

Solsko skrbništvo v Trstu sporoča, da rok za vlaganje prošenj za začasna mesta in suplenice na slovenskih osnovnih šolah poteče 30. aprila.

RAZSTAVA CVETLIC

V prisotnosti številnih oblastnikov in meščanov so v soboto otvorili v prostorih tržaške pomorske postaje 7. mednarodno razstavo cvetlic. Na prireditvi sodelujejo številna italijanska in tuja cvetličarska podjetja ter posamezniki. Veliko pozornost vzbujata tudi domači paviljon, v katerem med drugimi razstavljajo naši cvetličarji Regent s Proseka, Tence iz Sv. Križa in Švara od Sv. Ivana.

V nedeljo in ponedeljek, ko je bil državni praznik, si je razstavo ogledalo številno občinstvo, med katerimi so bili tudi mnogi inozemci. V tej zvezi še omenimo, da predvajajo v Avditoriju vsak dan od 15. ure do 20.30 filme, ki prikazujejo, kako goje cvetlice v raznih deželah sveta. Razstava je odprta do nedelje.

VAŽNO OBVESTILO ZA ŽIVINOREJCE

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča, da smejo živinorejci, katerih goveda bolehajo za jetiko ali brucelozo, prositi za državni prispevek, da lahko bolno živino nadomestijo z zdravimi kravami sivorjave pasme. V ta namen morajo do 15. maja vložiti pri Kmetijskem nadzorništvu v Trstu prošnjo na kolkovanem papirju za 100 lir in se obenem obvezati, da bodo bolna goveda odstranili iz hleva.

Ko vložiš prošnjo, moraš položiti 230.000 lir za vsako govedo, ki ga naročiš. Ta vsota se bo obračunala, ko boš prejel naročeno živino. Od nadzorništva lahko prejmeš prispevek, ki znaša do 30% nakupne cene, in sicer največ 60.000 lir za vsako kupljeno govedo.

Beneška Slovenija

IZ SV. LENARTA

Danes moramo pohvaliti naš občinski svet, saj je ukrenil nekaj zares koristnega, ko je dal pobudo, da se 1. oktobra odpre v naši občini strokovna šola. Obiskovali jo bodo otroci iz vseh naših bližnjih vasi, ki sedaj morajo hoditi v strokovno šolo v Šempetru. Občina je za novo šolo pripravila dve učilnici in ju bo tudi primerno opremila.

S to lepo zamisljivo smo občani zadovoljni, saj bo nov zavod nudil mladini potrebno izobrazbo za življenje. Zamisel našega občinskega sveta bo bržkone vzpodbudila tudi ostale bližnje občine, da bodo poskrbele mladini potrebno strokovno izobrazbo.

IZ SREDNJEGA

Našo okolico je hudo pretresla žalostna vest, da si je vzel življenje 46-letni Alojzij Tomažič iz Gorenjega Tarbija. Pokojnik je živel skupno z bratom; ko ga zjutraj ni bilo na spregled, je brat odprl njegovo sobo, kjer ga je zagledal v mlaki krvi. Rajni je delal več let v belgijskih rudnikih, dobival je sicer pokojnino, a v rudniku je zbolel tudi za silikozo. Nesrečnež si je iz obupa prerezal na rokah žile in izkrvavel. Naj mu bo Bog usmiljen sodnik.

IZ TIPANE

V naši občini je sedem večjih vasi. V Viskorši, Tipani, Platiščih in Prosnidu so že napeljali telefon. V kratkem pa ga bodo, kakor je že obljubljeno, namestili tudi še v ostalih treh naseljih: Krnahti, Debeležu in Brezjah.

Da bo lahko avtobus vozil tudi v Gorenjo Viskoršo, bodo razširili oba mostova na cesti od cerkve do zgornjega dela vasi. Avtobus ni doslej mogel voziti do Gorenje Viskorše, ker sta oba mostova preozka.

GORISKI POKRAJINSKI ODBOR

V torek pred veliko nočjo je pokrajinski odbor med drugim sklenil dograditi do leta 1961 poslopje nove tehnične industrijske šole. Zanj bodo potrošili 450 milijonov lir. Država je v ta namen že obljubila 300 milijonov prispevka.

Odbor je nadalje sklenil prirediti šestmesečen tečaj, ki bo udeležence usposobil za bolničarsko službo v goriški umobolnici. Pogoji za vpis v tečaj so tile: zdrava in močna postava; moški morajo biti visoki najmanj 165 cm, ženske pa, ki ne smejo biti poročene, najmanj 160 cm; starost od 26 do 27 let; potrebno je tudi spričevalo o dovršeni strokovni šoli. Rok za vlaganje prošenj bo določen v kratkem. Tečaj se pa prične v mesecu maju. Kdor se za tečaj zanima, naj se čimprej oglasi pri pokrajinski upravi na korzu Italija. Najboljše tečajnike bodo takoj sprejeli v službo.

Za umobolnico bo pokrajina nabavila napravo za kino predstave, za kar bo potrošila pol milijona lir; naprava ne bo služila le zabavi, marveč tudi zdravstvenim potrebam.

Za popravila na cesti skozi Oslavje v Brda bo pokrajina potrošila 1 milijon 450 tisoč lir.

Na odborovi seji je odbornik za socialne zadeve Fabrizio tudi poročal o izdatni pomoči, ki jo je uprava lani nudila neza-

Kanalška dolina

Našo okolico je hudo pretresla nagla smrt 66-letnega upokojenca Angela Zussina. Rajni je dolgo delal v belgijskih rudnikih. Zadnja leta pa je živel na svojem domu ter užival zaslužen pokojnino. Pred nekaj dnevi pa so ga našli mrtvega v potoku, kamor je po nesreči zdrknil, ker ga je iznenada prejela slabost. Pokojniku naj sveti večna luč. Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

IZ BRDA

V naši vasi prav lepo uspeva zadruga, ki smo jo ustanovili že pred 40 leti. Lani je zadruga dobila lepe nove in sodobne prostore. Sem prihaja nedeljo za nedeljo polno ljudi, ne le iz bližnjih vasi, marveč tudi iz Cente, Viskorše in Zavrha. Saj v Terški dolini ni nikjer zadruge s tako okusno urejenimi prostori.

Vsaka večja vas v naši okolici bi lahko ustanovila zadrugo, saj danes je to lažje kot nekdanj, ko za te pobude ni bilo podpor. V sedanjih časih pa dobijo ustanovitelji zadruge državno podporo in je za uredničenje takih pobud potrebna le sloga med vaščani.

IZ ŽABNIC

V naši dolini se je letos pomlad zakasnila. Le resje je pognalo ob gozdovih. Velikonočni dnevi so bili zelo deževni; na veliko soboto zvečer se je le toliko zvedrilo, da smo po obredu v cerkvi opravili običajno velikonočno procesijo po vasi.

Na Sv. Višarjah pa je na samo veliko noč padlo 30 cm snega in gosta megla jih je skrila pred našimi očmi. V tamkajšnjem svetišču je navadno vsako nedeljo ob 11. uri sv. maša, a zadnjo nedeljo je ni bilo, ker je bilo preslabo vreme. Ta dan ni vozila niti vzpenjača.

konskim otrokom. Pomoči je bilo deležno 571 otrok; od teh so jih 125 namestili v zavode in 50 so jih sprejele razne družine. Za podporo nezakonskih otrok, ki so jih priznale samo matere, so lani potrošili 24 milijonov; poleg tega je uprava izdala še 4,3 milijona za oskrbo otrok, ki so jih zapustile celo matere.

V kratkem bo pokrajinska uprava razpisala dve službeni mesti za arhivarja v pokrajinskem muzeju in mehanika v umobolnici.

IZ PODGORE

Na veliki petek smo Podgorci pokopali svojega najstarejšega vaščana Matijo Breganta, ki bi avgusta dopolnil 87. leto. Njegova zadnja pot je bila za veliko število pogrebcev še toliko bolj presunljiva, ker je bil pogreb brez zvonjenja, kar se je zgodilo prvič v zgodovini Podgore.

Plemenitemu pokojniku naj dobri Stvarnik dà večni mir in pokoj, saj je bil vse življenje zvest božji služabnik in dober do bližnjega. Užaloščeni družini izrekamo iskreno sožalje.

IZ KRMINA

Prebivalstvu v Plešivem, Ceglu in Pradisju se vendar obeta, da bo občina v kratkem pričela graditi nujno potrebni vodovod. Za to delo je bila namreč že razpisana dražba, občina pa bo za to potrošila 9 milijonov 550.930 lir.

IZ TRŽIČA

Delničarji nove papirnice pri Štivanu so pred nekaj dnevi sklenili, povečati tovarniške naprave, da s tem povečajo proizvodnjo papirja od dosedanjih 40-45 tisoč ton na 100-120 tisoč letno. S tem upajo, da se bo obenem znižala cena papirja in da se bo njegova prodaja povečala na domačem in tujem tržišču. Tudi število delavcev se bo dvignilo od sedanjih 300 na 600.

Za nova dela potrebuje podjetje 1.500 milijonov novega kapitala, ki si ga bodo morali sposoditi.

IZ PEVME

Udeleženke gospodinjskega tečaja, ki ga je vodila gđ. Vilma Bregantova in se je zaključil prejšnji teden, so v nedeljo priredile v prosvetni dvorani v Pevmi zanimivo razstavo ročnih, šivalnih in kuharskih izdelkov. Razstava je dokazala, da so se udeleženke v zimskih mesecih marsikaj koristnega naučile. Podoben gospodinjski tečaj bo v kratkem tudi v Gorici.

IZ STANDREŽA

Na nedeljskem izletu po goriški okolici me je pot zanesla najprej v Pevmo in zatem tudi v Štandrež. Po ogledu gospodinjske razstave sem stopil tudi v pevmsko cerkev, ki je zaradi čistosti in lepih slik na stropu in stenah pred oltarjem ter po vsej cerkvi napravila name izredno lep vtis. Ogled štandreške cerkve pa me je naravnost razočaral, ker je premračna, pušta ter popolnoma neposlikana. Zaradi tega je med vaščani, kakor sem iz razgovora z njimi zvedel, precejšnja nezadovoljnost. Kot so mi povedali, je cerkvena uprava pred kratkim prodala ob tržaški cesti

Iz Goriške

precejšen kos zemljišča. Tega izkupička ni mogoče, po prepričanju vaščanov, pametneje uporabiti kot za poslikanje in olepšanje notranjosti cerkve, saj to zasluži že zaradi svojega prelepega zunanega lica in slovitih zvonov. Upam, da se bo želja štandreških vernikov v kratkem le izpolnila, saj vsak dober vernik ljubi lepoto božje hiše.

Na veliki četrtek ponoči je prometna nesreča v ul. Carso povzročila smrt 47-letnega uslužbenca pri mestnem avtobusnem podjetju Alojzija Orla. Ko se je vozil na motornem kolesu, se je že blizu doma iz nepojasnjenih vzrokov zaletel v skupino ljudi, ki so stali na cesti in se razgovarjali. Ponesrečenca so sicer nemudoma prepeljali v bolnico, a je kljub temu zaradi pretresa možganov kmalu umrl.

IZ SOVODENJ

V ponedeljek po cvetni nedelji je naš občinski svet med drugim pooblastil odbor, da lahko določi posebne nagrade uslužbencem za izredno delo, ki ga bodo letos imeli zlasti s popisovanjem kmetijstva in s pripravo občinskih volitev.

Svet je nadalje odobril 60 tisoč lir podpore domačemu nogometnemu društvu ter sklenil postaviti eno javno električno svetilko za cerkvijo v Sovodnjah, eno na križišču pred županstvom in eno na križišču v Rubijah.

Občina je te dni razposlala nekaterim gradbenim podjetjem vabilo, naj se udeležijo dražbe, na kateri bo oddano delo za asfaltiranje ceste Rubije - Gabrije.

Z VRHA

Ob zaključku gospodinjskega tečaja, ki ga je vodila domačinka Milka Černic, so naša dekleta imela kulturo prireditvev.

Najprej so zapele venček ljudskih pesmi, nato so sledile deklamacije in recitacije. Zatem je bila na sporedu šaloigra Srčnost na preizkušnji. Šolska soba je bila polna občinstva, ki se je učiteljici Milki Černic in pridnim dekletom toplo zahvaljilo za lep kulturni večer z navdušenim ploskanjem.

VELIKONOČNI PRAZNIKI

Na letošnje velikonočne praznike so goriške slovenske vernike pripravili lepi poštini govori, ki jih je v travniški cerkvi imel misijonar g. Ludvik Šavel iz Trsta. Moški so poleg tega imeli tridnevnicu v cerkvi Sv. Ivana, ženske pa pri Starem sv. Antonu.

Lepo število vernikov se je udeleževalo tudi vseh obredov med velikim tednom, nekaj posebnega pa je bilo velikonočno vstajenje ob 6. uri v stolnici. Med procesijo in sv. mašo so združeni pevski zbori prepevali zmagoslavne slovenske velikonočne pesmi. Vstajenja se je tudi letos udeležil stolniški župnik msgr. Velci.

Ob tej priliki moramo še pripomniti, kako so se mnogi Goričani zgražali nad upravo kino dvorane Verdi, ki je na veliki petek, ko se ves krščanski svet spominja Kristusove smrti, uprizorila enega najogabnejših filmov. Poleg tega so bili objavljeni lenaki z neko nesramno sliko. Kako se more dovoliti, da se na veliki petek tako nesramno žali krščansko čustvovanje goriškega ljudstva?

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Knjiga o katoliških partizanih

Tržaški Il Piccolo je prinesel v zadnji nedeljski številki ponatis dnevnih zapiskov škofa msgr. Santina iz knjige »I cattolici triestini nella Resistenza«, ki je izšla za praznik 15. obletnice italijanskega odporiškega gibanja.

V teh svojih zapiskih opisuje škof, kako se je v septembru 1943 in ob koncu aprila ter prve dni maja 1945 trudil, da bi kolikor mogoče prihranil tržaškemu prebivalstvu trpljenje in obvaroval mesto pred poškodovanjem ali uničenjem. Njegovo pripovedovanje je zanimivo in v njem je gotovo opisal stvarno dogajanje tako, kakor ga je pač videl in čutil. Boleče pa vsaj slovenski bralec pogreša v njem objektivnosti. Msgr. Santin namreč sreča pri tistem tragičnem posredovanju simpatične in vljudne ljudi tako med Nemci kot med drugimi, s katerimi je imel opravka, samo ne med jugoslovanskimi partizani. Na mnogih krajih omenja dobro voljo nemških komandantov, medtem ko ne pozabi omeniti, da se je »jugoslovanski častnik nezgobjeno zasmejal« nemškemu komandantu v obraz, ko je ta hotel še vedno razločevati med jugoslovanskimi »rednimi četami« in »partizanskimi bandami«. Na drugem mestu msgr. Santin ne pozabi omeniti, da se je partizanski častnik »bal« vstopiti v grad, kjer so bili zabarikadirani Nemci, medtem ko škof pogumno vkoraka.

SLOVENCEV NI BILO

Iz njegovega dnevnika (ki vzbuja vtis, da je bil napisan mnogo pozneje) dobi bralec dojem, da so partizani igrali popolnoma stransko vlogo pri osvoboditvi Trsta, medtem ko so vse opravili italijanski prostovoljci »komiteta« in Novozelandci. Vse, kar

Stanko Cajnkari - šestdesetletnik

Slovenski pisatelj Stanko Cajnkari obhaja te dni svojo 60-letnico. Cajnkari je dekan ljubljanske teološke fakultete. Napisal je veliko število črtic, tri romane in tudi nekaj dram. Največ pozornost je pred vojno vzbudila njegova drama »Potopljeni svet«, katero je uprizarilo tudi ljubljansko gledališče. Med vojno je napisal roman »Noetova baraka«, v kateri je opisal življenje gimnazijcev in profesorjev na gimnaziji v Ptujju. Roman je izšel leta 1945. Pozneje sta izšla še zgodovinski roman »Sloven iz Poetovia« in roman iz povojnega življenja »Križnarjevi«. Njegova dela se odlikujejo po zelo lepem slogu in jeziku. Stanko Cajnkari je delaven tudi pri Celjski Mohorjevi družbi, kjer je n. pr. v zadnjem času sodeloval pri izdaji novega prevoda sv. pisma. Od leta 1941 do 1943 je bival Cajnkari v Košani na Krasu.

Koliko prevajajo?

Po podatkih najnovejše izdaje publikacije organizacije UNESCO »Index Translationum« — Seznama prevodov, je bilo v letu 1958 objavljenih v 64 državah v več kot 200 jezikih nad 29.000 prevodov literarnih del. Največ prevodov odpade na razne jezike Sovjetske zveze, in sicer 4.458, kar je pa nekaj manj kot v letu 1957. Na drugem mestu je Nemčija z 2.513 prevodi, kar je za 500 prevodov več kot v prejšnjem letu, nato pa sledijo Češkoslovaška, Japonska, Francija, Nizozemska, Romunija in Švedska. V teh deželah so objavili okoli 1000 prevodov. Največ prevajani avtor je Lenin s skupno 209 prevodi, takoj za njim pa pride Shakespeare z 127 prevodi, kar je več kot v letu 1957. Veliki Anglež je to pot znatno prekosil Julesa Verna, ki je bil prej na drugem mestu. Za Jules Vernom pridejo Tolstoj, Dostojevski in Gorki.

Velik igravec

Prejšnji teden je umrl v Rimu igralec Marcello Giorda, star 70 let. Z njim je izginil z italijanskega odra eden zadnjih dramskih igralcev večjega kova. Vzorejali so ga po globini predstavljenih likov z Emmo Grammatico. Nastopal je tudi v televiziji in v filmu. Njegovo pravo polje pa je bil oder, kjer je z velikim psihološkim doumevanjem ustvarjal nepozabljive like.

so partizani storili, je bilo v tem, da so streljali po ulicah in ogražali mimoidoče. Značilno je, da msgr. Santin niti enkrat v svojih dolgih zapiskih ne omeni slovenskega odporiškega gibanja, kot da ga zanj ni bilo. Najbrž ni nikoli ničesar slišal niti o njem niti o talcih v ulici Ghega in na Opčinah.

Prav gotovo ne bi radi delali msgr. Santinu krivice in mu radi priznamo tudi, da je prispeval k rešitvi mesta, vendar pa si ne moremo kaj, da bi ne občutili, kako diha iz njegovih zapiskov neki skrit prezir in mrznja, katerih se gotovo niti sam ni zavedal. To nas boli kot Slovence in njegove škofljane, ne more pa nas ponižati, ker vemo, da njegov glas ni glas zgodovine, ampak samo enega izmed igralcev, ki so nastopali na tisti zgodovinski pozornici, in da že zaradi tega ne more biti čisto objektivni, ker to ni nihče, kdor hoče poudariti predvsem lastno vlogo. Da pa je naše slovensko primorsko ljudstvo storilo v boju proti nečloveškemu nacizmu svojo človeško in krščansko dolžnost, izpričuje število naših žrtev. To je znano vsem, ki so bili priče takratnega dogajanja, četudi naše ljudstvo potem morda res ni bilo med prvimi, ki so se drenjali po plačilo. Toda prepustimo sodbo rajši zgodovini.

A. K.

Dnevi smrtnikov

Slovenska kulturna akcija v Argentini je v izdajo petega letnika vključila tudi knjigo pod zgornjim naslovom. Dnevi smrtnikov so izbor emigrantske književnosti. V zbirko so zajeta značilnejša in krajša dela sedemnajstih slovenskih književnikov, ki se že petnajst let nahajajo v emigraciji. Med njimi zasledimo imena: Debeljak, Mavser, Rudolfova, Simčič, Beličič, Marolt, Kociper, Novak, Ogrin in drugi. Delujejo po večini v Ameriki, dva sta v Trstu. Urednik Geržinič je sprejel v zbirko pripovedniške spise, ki so izšli po raznih listih in obzornikih med leti 1945 do 1960.

Namen uredništva je vsekakor hvale vreden, ker je mnenja, da slovenstvo ne sme ostati razklano na dvoje; to naj tudi priučujoča zbirka potrdi. Vendar pa se bralcu ob pretehtavanju emigrantske književnosti vsiljuje misel, da se hoče brez potrebe poudariti nujnost razlike slovenskega ustvarjanja v domovini in v emigraciji. Zato je nemara tudi podnaslov zbirke »Izbor emigrantskih književnikov« odveč.

Leninov odlikovanec

Letošnjo Leninovo nagrado za najboljšega časnikarja je moskovska akademija podelila glavnemu uredniku Izvestij A. Adjubeju. Odlikovanec je zet ministrskega predsednika Hruščeva in je ob obisku »svjetskega odposlanstva v Združenih državah spisal vrsto člankov o Ameriki. Njegovi vtisi in opis« so izšli v posebni knjigi pod naslovom »Amerika od blizu«. Z Adjubejem vred so bili odlikovani še štiri časnikarji, ki so spremljali Hruščeva v Ameriko.

Literarna pravda

V velikem neapeljskem gledališču San Carlo je bila za torek na sporedu opera »Mučeništvo sv. Sebastijana«. Uglasbil jo je Debussy na besedilo pesnika D'Annunzija. K slavnostni predstavi je bil povabljen tudi predsednik republike Gronchi. Glavno vlogo so dodelili igralki Ljudmili Cerinovi.

Že pred prazniki je pa neapeljski kardinal pozval vse katolike, naj se ne udeleže predstave, ker je dotična knjiga že od leta 1911 na seznamu prepovedanih knjig in ker igra svetnikovo vlogo ženska. Gledališka uprava se seve brani, češ da je iz D'Annunzijeve drame povzetih le nekaj odlomkov. Plesalka Cerinova se pa čuti moralno prizadeto, kakor da se ji ne prizna zmoglost in moralna neoporečnost za vlogo svetnika. Za moralno škodo je nameravala zahtevati kar 100 milijonov odškodnine.

Poezija na ploščah

Doslej smo bili vajeni, da so izhajale nove pesniške zbirke v lepo vezanih nakladah. V modernem času pa je nova tehnika posegla tudi na to področje. Pesmi in romane bomo lahko poslušali z gramofonskih plošč ali trakov. Prav pred kratkim je prišla na književni trg — ali kako bi se temu reklo — zbirka lirčnih pesmi Nobelovega nagrajenca Quasimoda, in sicer na 17-centimetrski plošči s 33 obrati. Nekatere teh pesmi je prednašal na televiziji pesnik sam, a se ni obnesel. Zdaj so jih pa deklamirali v magnetofon gledališki gledalci in so pesmi s posebnim poudarnim prizvokom še enkrat toliko pridobile na učinkovitosti. Prav gotovo si bo s tem tehničnim pripomočkom sodobna poezija utrla pot tudi med ljudi, ki je doslej niso razumeli.

Evropska univerza v Florenci

Kot vse kaže, bo začela delovati prihodnje leto v Florenci prva evropska univerza — »evropska« v smislu, da bo usposabljala strokovnjake določenih panog za šest držav Skupnega evropskega trga in Euratoma. Dokončen sklep o tem bo sprejel odbor ministrov šestih držav v začetku maja na svojem sestanku v Florenci, a ni skoraj nikake verjetnosti, da bi si še premislili, ker se vse komisije strinjajo glede tega predloga.

Na to univerzo se bo lahko vpisal le tisti, ki je diplomiral že na kakšni drugi univerzi v omenjenih šestih državah. Bolj kot prava univerza bo ustanova v Florenci nekak »izpopolnjevalni tečaj« za strokovno usposabljanje. Imela bo pet oddelkov: za pravne, gospodarske in socialne vede, za zgodovino človeške omike in za matematiko ter teoretično fiziko. Diplome te univerze bodo veljale v vseh državah Evropske gospodarske skupnosti.

Živel palčki!

Neki veliki južnonemški dnevnik je prinesel v eni svojih zadnjih številki zanimiv članek, v katerem se pisec zavzema za danes tako prezirane vrtno palčke. Tudi pri nas se je ohranilo še iz preteklega stoletja precej takih pobarvanih lončenih palčkov po vrtovih imenitnejših vil, ali pa tudi preprostejših meščanskih domov, tako v mestu kot v okolici n. pr. v Barkovljah ali na Opčinah. Toda današnji moderni, stvarni svet jih gleda po strani, ker niso »v slogu« z modernimi gradnjami, oziroma »funkcionalni«, kot se zdaj temu reče (ali po domače: da so odveč). Marsikje so jih zaradi tega že odstranili.

Člankar v nemškem dnevniku pa vidi v teh palčkih prave upornike in napadalne enote, ki gredo v boj proti današnjemu togemu, trdemu, mehaniziranemu svetu, v obrambo ubogega modernega človeka, ki mora sprejemati in slaviti stvaritve arhitektov brez fantazije in domislekov kot najlepše pridobitve in napredek. »Vrtni palček je najhujši sovražnik ljudi, kot so Le Corbusier in njegovi posnemovalci, ki hočejo spremeniti človekovo stanovanje na tem svetu v strojno funkcijo (po geslu: stanovanje je torej stroj za prebivanje)«, je zapisal. In v palčkih vidi simbol, da se je človek nekdanj zavedal in se bo spet zavedal, da ni on sam tisti, ki dela zemljo rodovitno, ampak da so v njej sami skrite mogočne in dobrohotne sile, ki ji dajo roditi. Zato bodo ostali vrtni palčki zmagovalci nad mrzlo tehniko.

Članek zaključuje ljubka zgodbica o angleškem paru, ki je pripeljal s seboj s potovanja po evropski celini takega vrtnega palčka, kot dar za svoja otroka. Njuna vila pa je vsa zgrajena v najmodernejšem slogu z razkošno uporabo stekla, kroma in ploščic iz umetnih snovi. Palček na vrtno se ni prav nič podal k temu. Tako sta ga hotela spet odstraniti, toda njuni otroci so vzljubili ubogega palčka na vrtno in so zagnali tak vrišč in jok, ko so jim ga hoteli odnesti, da ni preostalo drugega, kakor da so jim ga pustili. In kmalu nato so imeli vrtno palčke tudi vsi sosedje.

„NOVI LIST“

v vsaka slovenska hiša

GOSPODARSTVO

Si že žveplal trte?

Trte so že toliko pognale, da mora vinogradnik začeti opravljati najvažnejše delo: žveplanje in škropljenje. Sedaj je nujno potrebno žveplanje, ker se oidij razvija pri mnogo nižji toploti kot peronospora, ki za razvoj potrebuje stalno temperaturo vsaj 10° C.

Že več let zaporedno smo ugotovili, da je 1. maj rok, ko bi morale biti trte prvič požveplane. Poganjki so namreč v tem času dolgi 5 do 10 cm, tako da jih že moramo zaščititi pred oidijem. To opravimo z žveplanjem, trte torej poprašimo z navadnim žveplom v prahu, ki je tem bolj učin-

Oidij, peronospora in trtna uš

Za omenjene tri najhujše škodljivce naših trt se moramo »zahvaliti« Ameriki.

V Evropi so oidij prvič opazili l. 1845 v Angliji. V nekaj letih se je bolezen razširila po vsej Evropi in vinogradniki so bili zelo zaskrbljeni, ker prva leta niso poznali nobenega sredstva proti oidiju. Ko so ugotovili, da je žveplo učinkovito zaščitno sredstvo, so se kar oddahnili.

Oidij ni mnogo škodoval ameriškim trtam in so jih zato poskusili saditi tudi v Evropi. Tako pa sta prišla v Evropo še dva hujša škodljivca, in sicer peronospora ter trtna uš, ki sta pričela hudo ogražati evropsko vinogradništvo. Tudi proti temu dvema škodljivcema so bili odkrili zaščitna sredstva, toda s tem se je pride-lovanje vina znatno podražilo. Prej so trte le nekoliko prečistili ter povezali in, če ni bilo toče, je bil pridelek zagotovljen. Z obrezovanjem in vezanjem trt pa ima danes vinogradnik še najmanj stroškov.

TRGOVINA Z MASLOM V ZAHODNI EVROPI

Nekatere države zapadne Evrope maslo izvažajo, druge ga uvažajo, v nekaterih državah pa je proizvodnja masla le zadostna za notranje potrebe.

Med izvoznici masla zavzema prvo mesto Danska, ki letno odpošlje v tujino nad 1 milijon stotov masla (leta 1958 1.147.000). Drugo mesto pripada Holandski, ki izvozi letno 400.000 stotov. Za njo pridejo Švedska (200.000 stotov), Irska (150.000), Francija (120.000), Avstrija (80.000) in Ogrska (70.000). Manjše količine masla izvažata tudi Jugoslavija.

Med uvoznici masla so v glavnem tri države: Anglija uvozi letno okoli 4 milijone stotov masla, torej znatno več, kot znaša izvoz vseh zahodnih evropskih držav. Največ masla kupuje Anglija v Novi Zelandiji in Avstraliji, deloma tudi v ZDA in drugod. Med uvoznici je drugo mesto zavzema Zahodna Nemčija, ki pa je v zadnjih letih zelo dvignila lastno proizvodnjo, tako da ga danes kupuje v tujini manj kot Italija, ki uvozi letno do 200.000 stotov.

Umetno maslo ali margarina dela vedno večjo konkurenco pravemu maslu, in sicer v skoraj vseh državah na svetu.

kovito, čim bolj na drobno je zmleto. Zato je prevetreno rafinirano žveplo (zolfo rafinirano ventilato) najbolj koristno.

Proti peronospori bomo začeli škropiti najbrž kakih 10 ali 15 dni pozneje, to je okoli 15. maja, kar je seveda odvisno od toplote in dežja. Kdaj je primeren čas za škropljenje, nas navadno opozori radio. Tedaj pa mora imeti vinogradnik pripravljene škropilnice in škropila.

Ko žveplaš trte, popraši z žveplom tudi vrtnice — gartrovže; oidij namreč povzroča znatno škodo zlasti vrtnicam — ovijalkam. Ker oidij napada tudi jablane, jih moraš požveplati, brž ko opaziš na listih kakšno plesen.

— • —

Breskve so kodrave

Delno zaradi letošnjega neprimernege vremena, ki je pospeševalo razvoj glivičnih boleznih na rastlinah, deloma zaradi nepravčasnega ali nezadostnega zimskega škropljenja so mnoge breskve letos kodrave: listi so izredno veliki in zviti, njih barva ni zelena, marveč rjavkastordeča in zviti so tudi mladi poganjki. Nevarno je, da odpadejo tudi vsi zarojeni plodovi.

Ali jim lahko še pomagamo? Najbolj učinkovito sredstvo je mezene, ki spada v skupino nebakrenih škropil in vsebuje 97% zirama. Za sedanje, to je spomladansko škropljenje proti kodri in tudi proti škrlupu na jablanah ter hruškah premešamo v 100 litrih vode 200 do 300 gramov (najbolje 250 gramov ali 1/4 kg) mezene. Prah najprej premešamo z majhno količino vode, tako da nastane redka kaša, katero nato premešamo z ostalo vodo. Škropimo z navadnimi škropilnicami. To delo ponovimo po 10 — 14 dneh. Poškropljeno mora biti vse drevesce. Na kodravih bre-

skvah odpadejo bolni listi, novi pa so zdravi.

Mezene ni strupen in tudi ne ožge rastlinja. Zato lahko uporabljamo to škropilo tudi proti boleznim na povrtnini in cvetlicah.

Dobro sredstvo proti kodri je tudi tiezene, ki pa ni tako močno in učinkovito kot mezene.

ORJAŠKI PLUG

Največji plug, katerega danes uporabljajo, je bil izdelan v mestu S. ANNA v Kaliforniji (ZDA). Dolg je 10 m, širok in visok po 3 metre ter orje 180 cm globoko. Plug vleče motor 500 konjskih sil.

V kratki minuti

Kaj je ena minuta! Komaj šestdeset sekund, šestdeset trenutkov. In koliko pomembnega se zgodi ta čas v življenju posameznika. Kolikokrat stojiš pred odločitvijo, da moraš v eni sami minuti reči da ali ne in morda odvisi od tiste minute tok tvojega življenja.

Kaj vse se pa odigra v času, ko se mali kazalec enkrat zasuče v zgodovini zemlje in človeštva, to je skoraj neverjetno. V eni minuti pade na našo zemljo 6000 meteorjev. V istem času predirjamo z zemljo vred okoli sonca 1750 kilometrov daleč. Na vso zemljo spustijo oblaki 400 kubičnih metrov dežja, reke odnesejo 35.000 ton zemlje v morje.

Kaj pa ljudje? Vsako minuto umre 108 oseb, rodi se jih pa 114. Na minuto se poroči 68 parov, razporoči pa 6. V šestdesetih sekundah najdejo vsi ljudje skupaj toliko časa, da popijejo 29.000 hektolitrov pijače in da poižejo za 4000 ton hrane. Pokadijo 6 milijonov cigaret.

Delo, ki ga človeštvo opravi v eni minuti, je neizmerno. Zračunali so, da se v eni minuti nakoplje 3000 ton premoga in se vlije 7000 ton jekla. Ena minuta je kratka doba, a dosti pomeni v človeškem življenju. Za marljive je prekratka, leni je pa sploh ne cenijo. Vendar pa bo še vedno obveljal zlati izrek: Minuta izgubljena, ne vrne se nobena!

ZA NAŠE ZDRAVJE

Pij ga po pameti

Vino poživlja in razveseli človeka; naredi ga zabavnega, da začne prepevati in plesati ali ga tudi razburja, da se začne prepirati in kričati.

Vino je božji dar, če ga pa preveč pijemo, postane strup!

Vino uničuje našo življenjsko silo, naše zdravje in premoženje. Koliko življenj je že uničilo in koliko denarja je že »steklo« po grlu. Nikakor nečemo nasprotovati zmernemu in priložnostnemu pitju, pač pa želimo prikazati vse grozotne posledice, ki jih ima pravo pijančevanje. Velika je tako gmotna kot moralna škoda, ki jo imata pijanec in njegova družina. Pijanost vedno globlje zasaja svoje kremlje tako v telo kot v možgane. Pijanci se počutijo nesrečni, obraz jim je zabuhel, rdeč ali celo vijoličast, iz ust prihaja smrad, roke se jim tresejo, postanejo šibki, izgubijo veselje do dela in napredka ter navadno zanemarjajo tudi svojo obleko. Največjo škodo pa ima pri tem družina. Mož-pijanec se ne briga mnogo za ženo in otroke. Kadar prihaja pijan domov, obklada ženo in otroke z najgnusnejšimi psovskami in očitki ter jih tudi pretepa. Koliko ubojev in umorov je že bilo izvr-

šenih v pijanosti. Pravi mučeniki so svojci takega moža. Koliko solz in gorja bi bilo prihranjenih, če bi ne bilo toliko pijančevanja. Koliko manj bi bilo nesrečnih žena in otrok, koliko manj trhljih domov in koliko denarja bi bilo prihranjenega, če bi ne bilo toliko pijancev.

ZA TISTE, KI SE HOČEJO ODVADITI KAJENJA

Neki znani zdravnik priporoča osebam, ki bi se rade odvadile kajenja, posebne dihalne vaje. Na ta način so se mnogi, ki so prej pokadili po 50 cigaret na dan, brez težav odpovedali tobaku. Vaje so zelo enostavne in sestoje v tem, da globoko vdihneš in izdihneš kakih 16-krat v eni minuti. Tako dihanje naj traja 3 ali 4 minute in se ponavlja 10-krat dnevno, in sicer najmanj mesec dni ali pa tako dolgo, dokler se ne odvadiš kajenja. Zdravnik trdi, da strastni kadilci, kadar ne kadijo, dihaajo v čisto kratkih presledkih. To jim povzroča občutek, kot da jim bo sapa pošla, ter občutijo na prsih nekakšen pritisk, ki jih dela nemirne, da sežejo po novi cigareti. Z omenjenimi dihalnimi vajami se pa ta občutek odpravi in tako človek ne čuti več potrebe po cigareti. Same dihalne vaje seveda ne koristijo, ako človek nima trdne volje, da bo res nehal kaditi.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Ko je prebivalstvo po Vipavski dolini zvedelo za fašistovsko bogoskrunsko hudodelstvo, ga je zajela globoka žalost in zgrabilo nepopisno ogorčenje, ki se je zmerom bolj širilo. Da je njihovo domače svetišče bilo oskrunjeno in tako sramotno omadeževano, ljudje nikakor niso mogli pozabiti in fašistom oprostiti. Katoliškim popolarom so pa iznova močno zamerili, da so ponekod v Julijski krajini šli s fašisti na skupno kandidatno listo Italijanskega narodnega bloka.

In Vipavci so se za prizadeto žalitev na Nanosu tudi maščevali, toda tako, kot pristoji kulturnemu in dobro vzgojenemu naro-

85. Dr. E. BESEDNJAK

du, in ne s krivico in nasiljem. Prilika se jim je prožila kaj kmalu, ko so 15. maja bili poklicani, da glasujejo pri državnozbornih volitvah.

VELIKANSKA ZMAGA

V tržaški Edinosti z dne 20. maja beremo, da se je v vseh občinah vipavskega sodnega okraja ljudstvo udeležilo volitev z več ko 95-odstotno večino vpisanih upravičencev. »Odkar svet stoji in naš Nanos«, je rečeno v dopisu, nismo še doživeli take »manifestacije slovenstva kakor na binkoštno nedeljo v lepi Vipavski dolini. Bog sam se je radoval in ustvaril nam je najkrasnejši pomladanski dan.«

Dopisnik pripoveduje, da je s solzami v očeh opazoval, kako so se praznile hiše: »vse, kar je bilo staro nad 21 let, je šlo složno in navdušeno na volišče. Komisarji (ki so bili redoma italijanski uradniki) so kar strmeli. Zatem so se cel popoldan pesmi veselja in zmage glasile po vseh vaseh. Spopadov ni bilo nikjer.«

Na plemenitejši način se Vipavci res niso mogli »maščevati«. S svojo veliko udeležbo in vzorno disciplino so si obenem izstavili pred vso Italijo spričevalo zares zrelega in politično zavednega ljudstva, saj v tem pogledu Vi-

pavcev ni posekala niti najbolj napredna pokrajina v državi.

VOJAKI IN BRIGADIR V DOLENJAH

Da se na Goriškem ni delala Slovincem nobena sila, bi bilo, razume se, pretirano trditi. Priznavamo samo, da so nezakonitosti bile bolj redke in da požigov in umorov med volitvami na Goriškem ni bilo. Kako je pa razpoloženje tudi oblastev bilo Slovincem sovražno, nam med drugim razodeva naslednji primer iz goriških Brd.

Dr. Fran Gabršček, odvetnik iz Gorice, ki živi danes v Beogradu, je z g. Avgustom Kozmanom sklical v občini Dolenje volilni shod Jugoslovanske narodne stranke, kakor se je tedaj uradno imenovala naša politična organizacija. Toda komaj je g. Kozman otvoril zborovanje, se je približala govornikoma skupina 20 vojakov, oboroženih s puškami, v družbi orožniškega brigadirja iz Dolenj in nekega podporočnika.

Brigadir je pristopil in pozval oba govornika, naj nazivata Jugoslovansko narodno stranko z imenom »partito slavo-italiano«, sicer da ne smeta imeti shoda. Dr. Gabršček je pa bil čvrst in neodnehljiv značaj in ni ugodil protizakoniti zahtevi. Vojaki so tudi bili trdi, začeli peti fašistično himno »giovinazza in groziti. Raje kot bi se uklonila, sta dr. Gabršček in Kozman shod razpustila.

Za goriško slovensko javnost je pa bilo nezaslišano, da se vojaki sploh vtikujejo v politiko. V stari avstrijski monarhiji niso namreč kaj takega nikoli doživeli.

STRELI NA VOLIŠČE

Na dan volitev samih so bila na Goriškem in Notranjskem nasilja zelo redka. Največ pozornosti je vzbudil nastop fašistov v Tolminu, kjer so s strelji iz samokresov in ročnih granat hoteli prepričati ljudem dostop do volilnih prostorov. Toda naši hribovci se niso dali ugnati. Nasilnežem so se postavili v bran in, ker jim orožniki niso hoteli pomagati, so si sami izvojevali dohod na volišče.

Pri spopadu je bilo več oseb ranjenih, med njimi neki fašist, katerega je zadel kamen. Tržaški dnevnik Era Nuova je že drugi dan, 16. maja, objavil članek, češ da pada vsa krivda na Slovence, ker so **drzno izzivali** mirne fašiste.

Laži je seveda italijanska nacionalistična javnost verjela, kar je v napetem političnem ozračju le pomnožilo sovraštvo zoper naše ljudstvo. Vendar v Tolminu se je našel Italijan poštenjak, tamkajšnji izredni komisar Martinacci, ki takega obrekovanja ni mogel prenesti. Ker je vzel naše Tolmince v obrambo in javno vzpostavil resnico, se ga hočemo še danes, po 39 letih, z veseljem spomniti.

TUJI PRETEPAČI

Tržaškemu dnevniku je poslal podpisan popravek, v katerem pravi, da je 15. maja bil »od 7.15 ure zjutraj do 17. ure in pol zvečer v bližini obeh tolminskih volišč« in da lahko priča kot očividec. Najprej ugotavlja, da **ni bil od slovenskega prebivalstva tisti dan izzivan noben v Tolminu vpisani volivec.**

V spopadu, katerega Era Nuova omenja, je bil s kamenjen ranjen fašist Nicosia, ki »ne prebiva v Tolminu«, z drugimi besedami človek, kateri ni imel kaj iskati pri tolminskem volišču. »Slovensko prebivalstvo«, pojasnjuje Martinacci, »ni niti streljalo niti metalo ročnih granat«; odgovorila je le skupina mladeničev z lučanjem kamenja, kar je prenehalo po razstrelitvi druge granate, ki so jo **»vrgli nasprotniki«.**

Drugi ranjenci so vsi Slovenci: petero se nahaja v bolnišnici usmiljenih bratov v Gorici, dva se zdravita doma. Prvo petorico tvorijo oče treh otrok in vdovec Ivan Fon, ki je prestreljen skozi hrbtenico, a izven življenjske nevarnosti; Ivan Leban, takisto težko ranjen, vendar tudi že izven nevarnosti; Andrej Leban iz Ravnih Žab je laže ranjen, isto velja za Klobučarja Franca iz Čadre in Brešana Franca iz Tolmina, katerega je zadel drobec granate. Doma se lečita Brešanov brat Oskar in Kavčič Andrej. Lahko ranjenih je bilo še več oseb, ki jih pa Martinacci ne omenja.

(Nadaljevanje)

Spremljali sta naš sprevod po stranskih ulicah navzdol do enega izmed rokavov Bodenskega jezera. Bila je že skoro tema in videli smo le luči na nasprotnem švicarskem obrežju jezera. Zavest, da je komaj nekaj kilometrov od nas že druga dežela, kjer žive ljudje svobodno in spokojno, kot v mirnem času, in da jo celo lahko vidimo, se mi je zazdela kar fantastična. Vendar mi je postalo pri tem nekam laže pri srcu. Občutil sem to kot dokaz, da vendarle še ni vse človeštvo ponorelo, in kot jamstvo, da bomo nekoč tudi mi — tisti pač, ki bodo vzdržali — spet lahko zaživel kot ljudje.

Ustavili smo se — seveda spet med rjoventjem SS-ovcev, kot bi imeli opraviti s samo topoglavo živino — na nekakem stavbišču nad cesto, ki je peljala ob jezeru. Kolikor smo mogli razločiti v svitu SS-ovskih baterij in redkih žarnic, je ležalo vsepovsod polno strojne opreme, cevi in železnih drogov. V temi so se risale skladovnice lesa. Na desni se je skoro navpično vzdigovalo pobočje, ki je predstavljalo jezersko obrežje. Malo naprej se je čisto približalo jezeru. Obrežna cesta je bila vsekana vanj. V pobočju sta zijali dve veliki črni luknji — vhoda v rove, kjer bomo morali delati.

Začelo se je novo štetje in oddeljevanje »komand«. Kapo Rauh nas je odpeljal v prvi, števisi od leve na desno. SS-ovske straže so ostale pred vodom, večji del SS-ovcev pa se je vrnil v svoje taborišče. V prvem hipu smo bili kar zadovoljni, da smo se jih znebili. Hodili smo po temi in se vsak hip kljub previdni hoji spotaknili ob kakšno nevidno oviro, ob železniške pragove,

Tekma z smrtjo 9.

E. Z.

ki so bili kar tako položeni na tla rova, ob tračnice, ob večje ali manjše kamenite sklade, ki so ležali ob straneh. V dolžini kakih 150 metrov je zavijal rov v ostrem polkrogu in šele, ko smo bili onstran polkroga, smo prišli v območje žarnic, ki so bile nameščene ob stenah. Zagledali smo strop rova, visok kakih osem metrov. Šli smo pod lesenim odrom, na katerem sta dva civilna delavca s svedroma na stisnjen zrak, katerih ropot je neznosno odmeval v rovu, širila rov navzgor in na obe strani. Kosi kamenja so se valili na tla. Za nas se nista niti zmenila; z neprijetnim občutkom smo se zmuznili pod njima, z rokami nad glavo, da bi nam ne priletel nanjo kak skalni odkrušek. V bližini vhoda je bilo občutiti še precejšen prepah, toda dalje v notranjosti je bilo skoro toplo.

Tisti, ki so že prej spadali k Rauhovi komandi, so nam pokazali velike zaboje, kjer so bile shranjene lopate in krampi, narkar nas je kapo odpeljal na delovna mesta. Rov je bil dolg že kak kilometer in poganjali so ga še dalje v notranjost jezerskega pobočja.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Favoriti letošnjih olimpijskih iger

V središču pozornosti olimpijskih iger bodo tudi letos lahkoatletske tekme, torej panoga, ki ji pravimo »olimpijski šport«.

Od prvih modernih olimpijskih iger v Atenah in vse do Melbournu so v lahki atletiki imeli glavno besedo Amerikanci, kar se bo verjetno ponovilo tudi v Rimu. Amerikanci se bodo odlikovali v tekih na kratke proge, v tekih čez ovire, v vseh skokih (razen v troskoku) ter v metih, čeprav bodo imeli v metu kladiva, diska in kopja nevarne nasprotnike. Danes je sicer težko predvideti, kateri atleti bodo zmagali v posameznih disciplinah, toda največ možnosti za zmago imajo tisti športniki, ki so se najbolje izkazali leta 1959, čeprav ni prav nič gotovo, da bodo postali tudi olimpijski zmagovalci.

Druga najpomembnejša in najzanimivejša panoga olimpijskih iger je plavanje. Odkar je človeku uspelo v manj kot eni minuti preplavati 100 m v crawlu, se je zanimanje za ta šport še posebno dvignilo; višek pa je plavanje doseglo, ko so Japonci na olimpijskih igrah v Los Angelesu odločno premagali Američane. Od takrat se bje oster boj za prvenstvo med Japonci, Američani in v zadnjem času še med Avstralci, ki so v Melbournu dosegli pomembne uspehe. Toda čeprav sta v avstralskem moštvu brata Konrands, bo njegov položaj v Rimu precej težji kot na domačih tleh.

Kaj pa ostali športi? Težko je reči, kdo bo zmagal v nogometu, ker bodo nastopile amaterske reprezentance, med katerimi je Jugoslavija eden glavnih favoritov, saj razpolaga z nadarjenimi igralci, ki so enakovredni poklicnim nogometašem.

V veslanju se bodo verjetno odlikovali Nemci, Rusi in Američani, v telovadnih vajah na orodju pa bo SZ imela v Japoncih najnevarnejše nasprotnike.

V dviganju uteži bodo v ospredju sovjetski tekmovalci in Američani, v boksu pa Rusi, Italijani, Američani in Poljaki. V rokoborbi bo ostra tekma med Rusi in Azijci.

Azijske dežele, zlasti Indija in Pakistan, bodo prednjačile v hokeju na travi.

Prva mesta v streljanju in modernem peterboju bodo gotovo osvojili Rusi.

Zanimive bodo tekme v sabljanju med Italijani, Francozi in Madžari. Športniki z zanimanjem pri-

čakujejo tudi kolesarske dirke, na katerih bodo Italijani skušali potrditi svojo premoč nad Francozi in Belgijci.

Kaj pa Jugoslovani?

Na olimpijskih igrah jugoslovanski športniki niso doslej dosegli posebnih uspehov. Čast zmagovalca je osvojil le Strukelj v vajah na orodju v Parizu in Amsterdamu ter četverec brez krmarja v Helsinkih leta 1952. Po vojni so Jugoslovani odnesli eno zlato kolajno, in sedem srebrnih. Osvojili so jih vaterpolisti (dvakrat), Gubijan (metalec kladiva), maratonec Mihalič ter nogometna reprezentanca.

V Rimu verjetno ne bo bolje, saj trenutno Jugoslovani skoraj nimajo atleta, ki bi lahko upal odnesti eno zlato olimpijsko kolajno. To sicer res uspe samo najboljšim na svetu, tako da je že velika čast ne samo srebrna ali bronasta kolajna, ampak že sama uvrstitev v finale.

Koliko športnikov je v Jugoslaviji, ki bi jih lahko poslali v Rim? Eden teh je Lorgjer, kateri precej resno računa na finale v tekui na 110 m z ovirami. Od ostalih atletov pridejo v poštev Mihalič v maratonskem teku, Račić in Bezjak v metu kladiva, Snajder na 400 m ter Stamejčićeva v peterboju.

V plavanju Jugoslovani ne obeta dobro, razen če ne pride do kakega presenečenja, kar velja zlasti za Kocmurja. Po porazu v Italiji boksarji nimajo mnogo upanja za kakšen boljši uspeh, medtem ko bi se lahko nekoliko bolje odrezali rokoborci.

Po mnogih letih so pa Jugoslovani dobili izrednega telovadca, ki bi jim lahko povrnil vsaj del stare slave, to je Miro Cerar. Če pojde vse po sreči, bo Cerar v Rimu gotovo med prvimi.

Malo možnosti imajo kolesarji, kar velja tudi za kanuiste in veslače, ki so na zadnjih mednarodnih nastopih razočarali.

V vaterpolu so Jugoslovani po osvojitvi Trofeja Italia najresnejši kandidati za prvo mesto in isto velja za nogometaše.

V košarki se bo jugoslovansko predstavništvo prvič udeležilo olimpijskih iger; nekateri mu pripisujejo možnost za uvrstitev v finale, kar pa je odvisno zlasti od ugodnega žreba.

Za bistre glave

1. Peter in oče imata skupaj 78 let, oče in ded skupaj 148 let, Peter in ded pa 108. Koliko let ima Peter?

2. Kdaj je živel najneumnejši človek na svetu?

3. Kaj se rodi iz vode in tudi v vodi umrje?

4. Pred čim beže vse štirinožne živali?

5. Kako si 5 oseb lahko razdeli 5 jajc tako, da dobi vsakdo 1 jajce, a eno ostane še v skledi?

6. Kdor ga dela, ne pove — kdor ga vzame, ga ne pozna — kdor ga pozna, ga ne vzame. Kaj je to?

ZLOGOVNICA

a - aj - ba - ber - bi -
ca - ce - ci - do - dob -
dov - ga - gant - ha - in -
in - iz - klo - ko - kro -
krut - le - li - lje - mi -
na - nec - nec - ni - nje -
nju - nost - o - o - pa -
prin - ra - ra - re - se -
skop - slja - spek - stil -
stri - Źči - te - ter - ter -
ti - tri - tro - tu - ust -
va - val - ved - zgub.

2 5

Iz zgornjih zlogov sestavi besede naslednjega pomena: 1. priprava za ročno razmnoževanje besedila 2. izpeljava 3. stroj 4. roman Prežihovega Voranca 5. vrsta školjke 6. travniška živalica 7. tobak za njuhanje 8. električna priprava za tipkanje na daljavo 9. časovni presledek 10. pogled v preteklost 11. grobst, surovost 12. spletakar 13. mesto na Primorskem 14. drobnogled 15. izgubljen človek 16. način izgovora kjer se preveč uporabljajo zobje in 17. nujen rekvizit za poljub. (Druge in pete črke vseh besed — brane navpično — bodo dale svarilno ugotovitev).

(Rešitve na zadnji strani!)

Na letakih je pisalo:

»Dunajčani! Učite se spoznavati Italijane! Če bi oni hoteli, bi lahko vrgli cele tone bomb na vaše mesto, toda pošiljamo vam samo pozdravov trobojnice, trobojnice svobode. O vas, Dunajčanje, se pripoveduje, da ste inteligentni, toda odkar ste oblekli prusko uniformo ste padli na raven berlinskega grobjana«.

Na koncu letakov se je bralo vzklikanje: »Dunajski meščani! Pomislite, kaj vas čaka, in prebudite se! Živela Italija! Živela antanta!«

Dunajski meščan se je res prebudil in je začel s kupčijo teh letakov. Ker smo takrat živeli v času navijanja cen, je bilo samo po sebi umevno, da so na skrivaj pobirali letake in jih prodajali po dve kroni; dva dni po poletu je cena poskočila kar na dvajset kron. Kupčija je kupčija, posebno če policija kaj prepove in razglasi za veleizdajništvo.

Tako se je pesnikova potegavščina končala v splošno zadovoljstvo na obe plati.

Dokazala je pa le, da se Avstrija ne more več ubraniti pred sovražnimi letalskimi napadi. Zato se je tudi ves dvor preselil z Dunaja.

Isti dan so se letalci pojavili tudi nad Ljubljano. Cenzura pa je zaplenila liste, ki so prinesli to novico.

128

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

RADO BEDNARIK

Nekateri dnevniki so na mesto, pobeljeno od cenzure, vstavili reklamo, ki se je pojavljala po nemškem časopisju: — Franz Josef grenčica odpre telo naglo, zanesljivo in mило ter uredi prebavo, kroženje krvi in poveča zmožnost misli in dela. —

C. kr. podaniki so se na tiho muzali; eni so jim pomigali trobojnice, drugi pa cesarske kapljice proti presitemu trebuhu. V resnici so pa aprovizacijski odseki dajali na nakaznice le še po dva kila čebule na mesec za osebo.

Cesar, dvor in vse nemštvo Avstrije je v neki zaslepljeni tragikomediji drvelo v pogubo. Na cesarjev rojstni dan sredi avgusta so se zbrali v Reichenauu, kjer je prebival Karel s svojo družino, maršali in ministri. Vladarju so izročili kot dar vseh avstrijskih armad zlato maršalsko palico, pošuto z briljanti. Ko se je cesar zahvalil za dar, je končal nagovor z besedami: »Nerazdružljivo se vsi borimo za slavo domovine, eden za vse,

vsi za enega, v trdni veri v moč države. Tako je bilo, tako je in tako ostane za večne čase!«

Ti večni časi so pa trajali komaj še tri mesece in pol.

Slovenija vstaja!

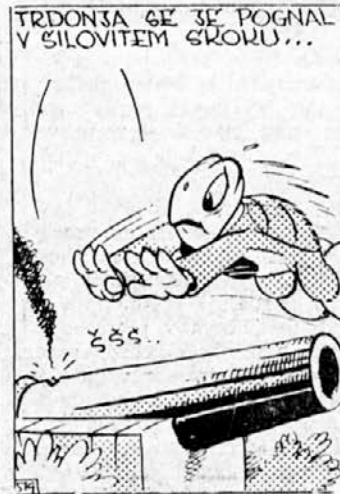
Ko se je avstrijska poletna ofenziva leta 1918 ustavila, so začeli tudi listi v Avstriji objavljati poročila o zlomu. Dne 21. junija so prinesli italijansko vojno obvestilo, da se sovražnik umika na celotni črti od Montella do morja. Brez reda da beži preko reke Piave.

Karel Habsburški se je tedaj zavedel, da se bliža konec stoletne monarhije. Dunajska vlada si ni več upala nastopiti s policijo proti narodnim voditeljem, ki so začeli ustanavljati Narodne svete.

Tudi Slovenija je začela vstajati z lastno močjo!

(Dalje)

43

za
našen
a
l
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
i**SREČANJE V NAMIZNEM TENISU**

V ponedeljek, 2. maja, bo ob 20. uri na stadionu 1. maj v Trstu zanimiva športna prireditve. Na sporedu je srečanje v ping-pongu med tržaškim Borom in Jesenicami.

Prepričani smo, da se bodo ljubitelji športa udeležili prireditve v lepem številu.

PO SVETU

INDIJA — Najdaljše brke na svetu ima nedvomno Masudija Dim iz Bombaya. Njegovi brki merijo nič manj kot 1 meter in 90 cm.

FRANCIJA — V pristanišču v Marseillu je trgovinska ladja Christine ondan dvignila sidro: ko se je to prikazalo iz vode, je na njem visel star, z algami obraščen avtomobil.

BRAZILIJA — Nogometnemu sodniku Carlosu Garinchi so navijači skoraj redno po vsaki tekmi poškodovali avto, zato si je priskrbel star tank, s katerim se zdaj vozi na tekme.

ČESTITAMO!

Na velikonočni ponedeljek sta v Trstu stopila v jarem sv. Luke gđc. Marina Teuerschuh in ing. Franko Piščanc, asistent na tržaškem vseučilišču. Prijatelji in prijateljice iz Krožka slovenskih izobražencev jima prisrčno čestitajo in želijo mnogo sreče v novem življenju. Čestitkam se pridružuje uredništvo Novega lista.

SOLSKO OBVESTILO

Ravnateljstvo slovenske višje realne gimnazije v Trstu sporoča, da je treba vložiti prošnje za vstopne in sprejemne izpite za klasični licej do vključno 18. maja t. l. Pojasnila daje tajništvo v ulici Lazzaretto vecchio 9/II. vsako dopoldne od 10. do 12. ure.

TEDENSKI KOLEDARČEK

1. maja, nedelja: Praznik dela, Jožef delavec
2. maja, ponedeljek: Atanzij
3. maja, torek: Najdenje sv. Križa, Emilija
4. maja, sreda: Monika, Florijan
5. maja, četrtek: Pij, Angel
6. maja, petek: Janez Evangelist
7. maja, sobota: Stanislav

PLANINSKO DRUŠTVO V TRSTU

prideji v petek, 29. aprila, ob 20.30 v Gregorčičevi dvorani »4. planinski večer«. Na sporedu je predavanje Rada Kočevarja: »V domačih in zapadnih alpskih vrhovih in stenah«. Predavanje bodo spremljali številni barvni diapozitivi.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V TRSTU prideji v nedeljo, 8. maja, izlet v Trento k izviro Soče. Prijave sprejemajo v ul. Roma 15/II.

RESITVE

ZA BISTRE GLAVE: 1. 19 let 2. Med rojstvom in smrtjo 3. Sol 4. Pred repom 5. Zadnji vzame skledo z jajcem 6. Ponarejen denar.

ZLOGOVNICA: 1. ciklostil 2. izvedba 3. aparatura 4. Doberdob 5. ostriga 6. kobilica 7. njuhanec 8. teleprinter 9. interval 10. retrospektiva 11. okrutnost 12. intrigant 13. Ajdovščina 14. mikroskop 15. zgubljenec 16. sesljanje 17. ustnice. — Izposojene knjige so darila proti volji.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477